

latért — egy kicsit szintén hasonlít a lóversenyre. Tessék csak jól utánagondolni. Verseny. Ahol szívesen tesz az

ember Csurkára. Tétre is, helyre is, befutóra is. (Szépirodalmi Könyvkiadó 1968.)

PAPP ZOLTÁN

BERTHA BULCSÚ: A NYÁR UTOLSÓ NAPJA

Az olvasót meglepetés éri, miközben Bertha harmadik novellás kötetét tartja a kezében. Olyan íróét, kinek egy írása olvastakor, hat évvel ezelőtt, Illés Béla elragadtatott cikket írt arról, hogy gazdag új novellairodalmunk van. Ha valaki, Bertha igazán egyéni hangú író. S mégis: az olvasó az egész kortársi elbeszélési irodalmat jellemző megoldatlanságokkal találja szembe magát, éppúgy, mintha csak a legjellegtelenebb típus-tárcaíró történeteit forgatná.

Melyek ezek a megoldatlanságok?

A műfaj egyik fájdalmas vesztesége nagy, múlt századi mesterei és századunk első felének alkotói óta: a drámaiság elsorvadása. S ezt főként a fiataloknál figyelhetjük meg. Vagy egyoldalúnál írjai jellegűek Bertha írásai is (*Hajók, emberek, nyár*), vagy — ritkábban — epikusak (*A királynő rokona*), de nem drámaiak.

A másik dolog meg, amiben hűtlen követők elődeiknek a fiatal novellisták: a kemény, fegyelmezett szerkesztés. Manapság joggal elégedetlenkedünk amiatt, hogy többnyire hiába keressük a kompozíciót. S nem véletlen, hogy Bertha esetében is elégedetlenkedünk. Előző — ennél jobb — kötetében tanújelét adta már szerkesztőkészségének. Nem véletlenül lelkesedett Illés Béla annak idején az *Óthey-lány* című remek novellájáért. Sok más erénye mellett jól megszerkesztett írás is volt. Mintha most nem is próbálna a kompozícióval. (S ha ezt tudatosan teszi, akkor sincs benne igaza.) Ha néha mégis ügyel a szerkesztésre, akkor igyekezete sikerrel jár: efelől nem hagy kétséget e kötetében sem, ha áttekintjük a *Múltak az évek* című szellemesen összeállított ciklusát.

Nem véletlenül kerülhetett az említett ciklus gerincéül a kötet talán legjobb (s egyben leggondolatibb) írása, a *Pasztellszínű falak*. Ez adja meg igazán a ciklus *kis történelem-jellegét*. Ez az írás igazi novella, kristályos novella-szerkezettel. Az eseményvázra tökéletesen, pontosan illeszkedik a gondolati ív is, vagyis az igazi váz. A történéss csupán ezt szolgálja, hibátlanul, nagyon egyszerűn, és éppen ezáltal a lényegét kidomborítva. Nem is marad el a siker:

a novella élete túlterjed írásbeli határain, gondolata átíveli az egész ciklust. Talán hatásosabban is, mint a sorozat-záró, *A Búvár és a Katona*, melynek eseménye és életanyaga fogja át az egyes novellák korszakait.

A *Pasztellszínű falak*-ban is tetten érhetjük az író egyéni, izgalmas adottságát: igen finoman, érdekes módon, ironikus hangvétel nélkül is tud ironizálni. Az *Ejnye*, *Ábel* és *A királynő rokona* csillantja fel leginkább ezt a képességét. Titka talán halvány rezignáltságában rejlik.

Ennek a rezignáltságnak azonban veszélyes hátulütője is van: A kötet olvas-takor egyszer sen érezni, hogy az íróra kényszerítő erővel tört volna rá: ezt meg kell írnom! Az embert megkísérti a ké-tely: talán maga is úgy dolgozik néha, ahogy a *Lint gyermekkora* és az *Illés szekeren* íróhőse: hanyagul. A kötetzáró novellában pl. bennemaradt ez a köz-helyszerű elmélkedés: az élet utazás...

Rejtelmeket sejtető hangon szól Bertha sok novellája. Talán a szürrealisták hatása érezhető ebből. De ez a hatás sz-rencsére felületi, és nem követ el erő-szakot Bertha maga választotta írói mo-dorán. (Az irracionális csábításának tudatosan ellenáll, az impresszionis-tikusságon soha nem lép túl.)

Harlekin és szerelmese című kötetében zárt, kerek novellák váltakoztak a mostani kötet írásaihoz hasonló, szabadabb asszociációjú, kötetlen ritmusúakkal. Új könyve arról győz meg bennünket: végképp ez utóbbi megoldás mellett kötött ki. Olykor mintha díszletek nélküli színpadon mozognának rejtelmekkel, titokzatos erőkkal telített hősei. Csakhogy rejtelmekkel teli világot már olvastunk Csáth Gézánál, Krúdynál, Alain-Fournier-nál, Kafkánál, Cocteau-nál, Mac-Orlan-nál, s még hány másnál! Bertha nem ezek pusztá utánzója. Mégis meg-gondolandó, hogy ők ennek az oldottabb, hangulatibb világnak tartalmi lehetőség-jeit már „fölélték”. S ma már, butánuk ez a fajta világ korántsem olyan különös lelemény, hogy súlyosabb mondani-valók nélkül tovább fejleszthető lehes-sen. (Szépirodalmi Könyvkiadó 1968.)

BÁRÁNY LÁSZLÓ